

Türkiye’de Yapılan Anne-Baba Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Yönelik Lisansüstü Çalışmaların İncelenmesi¹

Osman Şalçı^{a*}, Cansu Sağlam^b, Selcen Derici^c

^a Bartın Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Bartın.

^{b, c} Karabük Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Karabük.

Öz

Anne ve babaların çocuk yetiştirme tutumları, bireyin hayatını önemli düzeyde etkilemektedir. Hemen her yaşta, bireyler anne ve babalarıyla etkileşim halindedir. Bu etkileşimin, bireyin tüm gelişimi üzerinde etkisinin olması kaçınılmazdır. Bu nedenle, alan yazında anane-baba tutumlarının çocuklar üzerindeki etkileri inceleyen pek çok araştırma yapıldığı görülmektedir. Konuyla ilgili lisansüstü çalışmaları değerlendirmek, bütüncül bir bilgiye ulaşmayı sağlayabilir. Bu çalışmada iki doktora tezi ve 50 yüksek lisans tezi olmak üzere toplam 52 çalışma doküman incelemesi yöntemiyle incelenmiştir. Çalışmalar tema, yöntem ve sonuçları açısından incelenerek ortak veriler değerlendirilmiştir. Tezler incelendiğinde okul öncesinden lise dönemine kadar anne ve baba tutumlarının incelendiği, verilerin toplanmasında tutum ölçeklerinin yanında araştırmacılar tarafından hazırlanan anketlerin kullanıldığı belirlenmiştir. Bunun yanında anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarının çocukların davranışları, sosyal becerileri, çoklu zeka puanları, akademik beceriler üzerinde etkili olduğu görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Anne-baba tutumları, akademik çalışmalar, lisansüstü tez

Investigation of Postgraduate Studies on Child Rearing Attitudes of Parents in Turkey

Abstract

Parenting attitudes of parents affect the life of the individual. In almost every age, individuals are interacting with their parents. It is inevitable that this interaction has an effect on the whole development of the individual. For this reason, it seems that there are many studies conducted in this area that examine the effects of parental attitudes on children. Evaluating graduate studies related to the subject can provide a holistic knowledge. In this study, a total of 52 studies including two doctoral thesis and 50 masters thesis were examined. In the study, the document was examined. The studies were evaluated in terms of themes, methods and results and shared data were evaluated. When the theses are examined, the attitudes of the parents are also examined from the pre-school period to high school period and it has been determined that surveys prepared by researchers besides attitude scales were used in the collection of data. In addition, parenting attitudes of parents seem to be influential on children’s behavior, social skills, multiple intelligence scores, and academic skills.

Keywords: Parent attitudes, academic studies, postgraduate thesis

1. GİRİŞ

Toplumun temel birimini oluşturan aile, çocukların çeşitli yöntemlerle yetiştirildiği ortamdır. Anne-babalar çocuklarının fiziksel gelişiminin yanında duygusal, sosyal, psikolojik gelişimlerinde önemli etkiye sahiptir (Ünüvar, 2007). Aile ortamında çocukların sağlıklı büyüme ve gelişme göstermesi açısından anne-babaların çocuklarına karşı olumlu, tutarlı tutum sergilemesi gerekmektedir. Baskıcı olmayan,

¹ Bu çalışma, 7-9 Mayıs 2018 tarihinde 5.Ulusal Çocuk Gelişimi Öğrenci Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

*Yazışma adresi. Email: osman_salci_28@hotmail.com

hoşgörülü davranan anne-babalar çocukların kişisel, zihinsel ve toplumsal açıdan yetkin olmasını sağlayacaktır (Özyürek ve Şahin, 2005).

Anne-babanın çocuğa karşı olan tutumlarını oluşturan çeşitli faktörler vardır. Anne-babanın yaşı, eğitim düzeyi, ailedeki çocuk sayısı, çocuğun istenen ve beklenen bir çocuk olması gibi faktörlerin olduğu bilinmektedir (Balat, 2007). Çocuk yetiştirilmesi konusunda anne-babaların sergiledikleri tutumlar kültüre de bağlı kalmaktadır. Anne babaların demokratik, baskıcı, ilgisiz, aşırı koruyucu tutumları çocuklarını yetiştirme, gelişimlerini desteklemek adına uyguladıkları görülmektedir. Yapılan birçok araştırma gösteriyor ki aile içerisinde anne ve babanın sergilediği demokratik tutum, çocukların her yönden sağlıklı gelişim göstermesinde önemli bir etkidir. Çocuk yetiştirme sorumluluğu anne, baba ve diğer aile bireyleri arasında paylaşılması gerekmektedir. Anne ve babalar ile birlikte diğer aile üyelerinin de olumlu tutumlar geliştirmesi çocukların demokratik aile ortamında yetişmesini sağlayacaktır (Şahin ve Özyürek, 2008).

Anne ve babaların çocuklarını yetiştirirken farklı tutumlar göstermesi çocukların farklı davranışlar sergilemesine neden olmaktadır. Bunun yanında çocuğun kişilik gelişiminde, ahlak gelişiminde, sosyal beceri kazanmasında, akademik anlamda başarı göstermesinde anne-baba tutumlarının önemli olduğu görülmektedir. Şengün, (2013) yapmış olduğu çalışmada lise öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeylerini anne ve baba tutumlarının etkilediği sonucuna varmıştır. Başka bir çalışmada olumsuz anne-baba tutumlarının çocukların davranış problemleri sergilemesine neden olduğu saptanmıştır. Erkek çocukların kız çocuklarına oranla daha fazla davranış problemleri sergilediği ortaya çıkmıştır. Ayrıca iştahsızlık, hiperaktivite bozukluğu, aşırı hareketlilik ve içe kapanıklık en fazla görülen davranış problemleri olarak belirlenmiştir (Derman ve Başal, 2013). Anne ve baba tutumları konusundaki bir araştırma da aile içerisinde kendini ifade edebilen, düşüncelerine değer verilen, karar alma konusunda görüşleri alınan anne ve baba tutumları ile çocukların eleştirel düşünme stilleri arasında olumlu ilişki belirlenmiştir (Palut, 2008). Başka bir çalışmada ise ebeveyn tutumlarının, yaşanan yerleşim yerlerine göre etkisi incelenmiş ve anne ve babaların çocuk yetiştirme konusundaki yaklaşımlarının yerleşim yerlerinden etkilendiği sonucuna varılmıştır (Özyürek, 2004). Toplumun ilerlemesinde çocukların doğru bir şekilde yetiştirilmesi önemlidir. Bunun için anne ve babaların çocuk yetiştirmede doğru tutumlar sergilemesi gerekmektedir. Alan yazısına katkı sağlaması açısından bu çalışmada, Türkiye’de 2000-2017 yılları arasında yapılmış anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarını ve bu tutumların çocuklar üzerindeki etkilerini konu alan lisansüstü tezlerin incelenerek konunun bir bütün olarak ele alınması amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma; Türkiye’de anne-baba çocuk yetiştirme tutumları üzerine yapılmış lisansüstü eğitim tezlerinin tematik dağılımlarını ortaya koyduğundan betimsel nitelikte olup tarama modelindedir (Büyüköztürk, Kılış-Çakmak, Erkan-Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2009).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, YÖK Ulusal Tez Merkezinden “anne-baba tutumları” anahtar kelimesiyle tarama yapıldıktan sonra elde edilen 145 lisansüstü eğitim tezinden oluşmaktadır. Araştırmanın örnekleme amaçsal örnekleme stratejilerinden biri olan ölçüt örnekleme ile belirlenmiştir. Bu çalışmada ölçüt; çalışmaya konu olan örneklemin Türkiye sınırları içinde olması, çalışmanın 2000 – 2017 yılları arasında ve 0-18 yaş çocuklarla yapılmış olması, çalışma başlığının, “anne-baba tutumları ya da çocuk yetiştirme tutumları” terimlerinden birini içermesi ve çalışmaların tam metnine ulaşımla izininin bulunmasıdır. Bu kriterler çerçevesinde araştırmanın örneklemini anne-baba çocuk yetiştirme tutumlarına ilişkin 2000-2017 yılları arasında yapılmış 50 yüksek lisans ve 2 doktora tezi olmak üzere toplam 52 tez oluşturmuştur.

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi, araştırma kapsamında incelenen konuyla ilgili olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı belgelerin analiz edilmesiyle veri sağlanmasına denilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu doğrultuda araştırma örneklemini oluşturan yüksek lisans ve doktora tezleri yıl ve yapıldıkları şehir, kullanılan ölçme araçları, çalışma grupları, temaları ve sonuçları hakkında bilgi verilerek ortak veriler değerlendirilmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda önerilerde bulunulmuştur.

3. BULGULAR

Anne-baba çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili son on yedi yıldır çalışılmış lisansüstü tezlerden elde edilen verilere yönelik bulgu ve yorumlar araştırmanın bu bölümünde yer almaktadır ve tablolar halinde sunulmaktadır.

Tablo 1. Çalışmaların Kodu, Yapıldığı Yılı, Yeri, Türü ve Örneklemi

Kodu	Yıl ve Şehir	Tez türü	Örneklem
A1	2000, Ankara	Yüksek lisans	4- 5-6 yaş çocuklar ile anne ve babaları
A2	2000, Adana	Yüksek lisans	Lise öğrencileri
A3	2004, Konya	Yüksek lisans	6 yaş çocukları
A4	2007, Ankara	Yüksek lisans	6. 7. 8. Sınıfa devam eden 1006 ergen
A5	2007, Afyon	Yüksek lisans	7-11 yaş grubu davranış sorunu olan 143 çocuğun anne-babaları
A6	2007, Konya	Yüksek lisans	İlköğretim sekizinci sınıf öğrencileri 308 öğrenci
A7	2007, İzmir	Doktora tezi	4-8.sınıf ergenler ve onların anne-babaları
A8	2008, Erzurum	Yüksek lisans	Lise öğrencileri
A9	2009, Adana	Yüksek lisans	İlköğretim ve anaokulu öğretmenleri, normal gelişen ve özel gereksinimli çocukların aileleri ile Down Sendromlu çocukların kaynaştırma programına alındığı dört sınıf

Tablo 1. Çalışmaların Kodu, Yapıldığı Yılı, Yeri, Türü ve Örneklemi (Devamı)

Kodu	Yıl ve Şehir	Tez türü	Örneklem
A10	2009, İstanbul	Yüksek lisans	300 öğrenci
A11	2009, İstanbul	Yüksek lisans	Anne-babası boşanmış 29 erkek ve 46 kız, anne-babası boşanmamış 41 erkek ve 44 kız öğrenci
A12	2009, İstanbul	Yüksek lisans	Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine gelen 80 çocuk ve ailesi
A13	2009, Bursa	Yüksek lisans	4-7.sınıf öğrencileri
A14	2010, Konya	Yüksek lisans	Lise öğrencileri
A15	2010, Aydın	Yüksek lisans	6 yaş çocuklar ve anneleri
A16	2010, Konya	Yüksek lisans	Lise öğrencileri
A17	2010, Diyarbakır	Yüksek lisans	II. kademe çocuklar
A18	2011, İstanbul	Yüksek lisans	9-12 yaş arası 299 kız, 300 erkek toplam 599 öğrenci
A19	2011, Ankara	Yüksek lisans	3. 4. 5. Sınıfa devam eden üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren 156 çocuk
A20	2011, İzmir	Yüksek lisans	6. 7. 8. Sınıf düzeyinde toplam 250 öğrenci
A21	2013, İstanbul	Yüksek lisans	6. ve 7. Sınıf düzeyindeki 603 öğrenci
A22	2013, Samsun	Yüksek lisans	6., 7. ve 8. sınıflarında öğrenim gören 296 kız, 338 erkek öğrenci olmak üzere toplam 634 öğrenci
A23	2013, İstanbul	Yüksek lisans	Ortaokul düzeyindeki 603 öğrenci
A24	2014, Ankara	Yüksek lisans	9- 16 yaş çocuklar ve anneleri
A25	2014, İstanbul	Yüksek lisans	5 yaş çocukları ile anneleri
A26	2014, Bursa	Doktora tezi	6 yaş çocuklar ile anneleri
A27	2014, İstanbul	Yüksek lisans	4- 6 yaş çocuklar ile anne ve babaları
A28	2014, İstanbul	Yüksek lisans	5.ve 8. Sınıf öğrencileri ve velileri
A29	2015, İstanbul	Yüksek lisans	6. 7. ve 8. sınıflarda öğrenim gören 296 öğrenci
A30	2015, Karabük	Yüksek lisans	Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 6 kız 6 erkek çocuk, bu çocukların anne-babaları ve öğretmenleri
A31	2015, İstanbul	Yüksek lisans	Ayrılma anksiyetesi bozukluğu tanılı ve bu bozukluğu geliştirmemiş 60 çocuğun aileleri
A32	2015, Aydın	Yüksek lisans	Anaokullarında ve anasınıflarında eğitim görmekte olan, tesadüfi örneklemeyle seçilen 210 çocuk
A33	2015, Aydın	Yüksek lisans	10 bağımsız anaokulu ve 10 anasınıfında eğitim alan 450 çocuk ve anne-babaları
A34	2015, Aydın	Yüksek lisans	36-72 aylık 300 çocuk ile anneleri ve babaları

Tablo 1. Çalışmaların Kodu, Yapıldığı Yılı, Yeri, Türü ve Örnekleme (Devamı)

Kodu	Yıl ve Şehir	Tez türü	Örneklem
A35	2015, Ankara	Yüksek lisans	4-6 yaş aralığındaki 88 çocuk ve 88 anne
A36	2015, Konya	Yüksek lisans	110 çocuk ve velilerinden oluşan örneklem grubu
A37	2016, Kars	Yüksek lisans	4-5 yaş çocukların öğretmenleri ve ebeveynleri
A38	2016, İstanbul	Yüksek lisans	Lise son sınıf öğrencileri
A39	2016, Amasya	Yüksek lisans	Ortaokul öğrencileri
A40	2017, Erzincan	Yüksek lisans	11-13 yaş aralığındaki çocuklar
A41	2017, İstanbul	Yüksek lisans	8. sınıfta öğrenim gören 245 öğrenci
A42	2017, İstanbul	Yüksek lisans	Özel bir kurumda eğitim gören 3-7 yaş arası 100 hiperaktif çocuk ve aileleri
A43	2017, İstanbul	Yüksek lisans	5, 6, 7, ve 8. sınıf öğrencileri, 320 katılımcı
A44	2017, İstanbul	Yüksek lisans	DEHB tanısı almış 7-13 yaş arasında 16 çocuk, normal gelişim gösteren 7-13 yaş arasındaki 20 çocuk
A45	2017, İstanbul	Yüksek lisans	2-6 yaşındaki çocuklara sahip ebeveynlerinden oluşan 902 kişilik homojen bir grup
A46	2017, İstanbul	Yüksek lisans	19 ilkokulda yaklaşık 8 bin civarında dördüncü sınıf öğrencisi
A47	2017, İstanbul	Yüksek lisans	36-72 ay arasında bir okul öncesi kuruma devam eden çocukların ebeveynleri
A48	2017, Erzincan	Yüksek lisans	11, 12, 13 yaşlarında olan toplam 475 çocuk
A49	2017, İstanbul	Yüksek lisans	13-14 yaş aralığındaki 7. Ve 8. Sınıfa devam eden 110 çocuklar
A50	2017, İstanbul	Yüksek lisans	6. sınıfa devam eden toplam 419 öğrenci
A51	2017, Antalya	Yüksek lisans	241'i 7.sınıf, 254'ü 8.sınıf olmak üzere 495 öğrenci
A52	2017, İstanbul	Yüksek lisans	150 öğrenci 6. sınıf, 96 öğrenci 7. sınıf ve 82 öğrenci ise 8. sınıfa devam etmekte olan öğrenciler

Tablo 1 incelendiğinde, anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarına ilişkin tezlerden yüksek lisans tez çalışmalarının daha fazla olduğu, tezlerin %96,15'inin yüksek lisans tezi, %3,85'inin ise doktora tezi olduğu görülmektedir. Tezlerin çalışma yeri olarak İstanbul ili dikkat çekmektedir. Araştırmaların daha çok erken çocukluk döneminde yoğunlaştığı görülmektedir. En erken çalışma grubunu ise 36-72 aylık yaş aralığına sahip çalışma grubu olan araştırmalar oluşturmaktadır. Çalışmaların büyük çoğunluğunda araştırma grubunu ortaokul öğrencileri ve lise öğrencileri oluşturmaktadır.

Tablo 2. Çalışmalarda Kullanılan Ölçme Araçları

Ölçme Aracı	Ölçeği Geliştiren/Uyarlayan	Kullanıldığı Çalışmalar
Anne-Baba Tutum Envanteri	Yıldız KUZGUN (1972) Jale ELDELEKLİOĞLU (1996)	A2, A6, A8, A10, A14, A38, A44, A51
Anne Baba Tutum Ölçeği	Ayşen YILMAZ (2000)	A1, A14, A28, A17, A40, A4, A13, A20, A18, A21, A22, A23, A34, A14, A29, A38, A39, A41, A43, A47, A48, A49, A50
Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (PARI)	Güney Le Compte, Ayhan Le Compte ve Serap A. Özer (1978)	A24, A28, A15, A27, A5, A7, A12, A19
Ebeveynlik Stilleri ve Boyutları Ölçeği	Alev ÖNDER, Hülya GÜLAY (2009)	A15
Ebeveyn Değerlendirme Ölçeği	Dereboy ve ark, 2007)	A44
Çocuk Yetiştirme Anketi	Yağmurlu ve Sanson (2009)	A33, A32
Anne Baba Tutumlarını Belirleme Anketi	Ayşe GÜNALP (2007)	A36
Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)	Evren KARABULUT DEMİR (2007)	A31, A30, A42, A45

Tablo 2 incelendiğinde bazı çalışmalarda çalışmanın konusuna göre kullanılan ölçme araçlarının sayısı değişkenlik gösterebilmektedir. Kimi çalışmalarda birden fazla ölçme aracı kullanılmıştır. En çok kullanılan ölçme aracı ise; çalışmaların %33,3'ünde kullanılan Yılmaz'ın (2000) "Anne-Baba Tutum Ölçeği"dir. Bu ölçeği takiben en çok kullanılan ölçme araçları Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği ile Anne-Baba Tutum Envanteri en çok kullanılanlar arasındadır.

Tablo 3. Çalışmaların Temalara Göre Dağılımı

Tema	Alt Tema	Çalışma Kodu
Çocukların davranışları ve davranış problemleri ile anne tutumları arasındaki ilişki	Davranış problemi ve anne - baba tutumu	A40, A8, A25, A17, A5, A36, A32, A41
	Depresyon belirtileri, öğrenilmiş çaresizlik ve umutsuzlukta anne-baba tutumu	A18
	Ebeveyn bağlanma stili ve davranış problemi	A27
	Anne-baba tutumu ve öz kontrol ile olan ilişki	A33
	Şiddet eğilimi ile anne-baba tutumu arasındaki ilişki	A22
	Fiziksel ve ilişkisel saldırganlık	A34
Çocukların sosyal becerileri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişki	Çocuklarda sosyal gelişimde algılanan anne-baba tutumu	A3
	Boşanmış ve boşanmamış ailelerden gelen çocukların sosyal uyum düzeyleri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişki	A11
	Çocukların sosyal-duygusal uyumu ile anne-baba tutumları arasındaki ilişki	A37
	İlköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin sosyal problem çözme becerileri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişki	A6
	Öğretmen tutumları ve ebeveyn tutumlarının problem çözme becerisine etkisi	A29
	Annelerin tutumları ve stresle başa çıkma, bağlanma örüntüleri	A35
	Öğrencilerin mükemmeliyetçilikleri ile anne-baba tutumlarının karşılaştırması	A16
Aynlık anksiyetesi geliştirmiş çocuklarda ebeveyn tutumları	A31	

Tablo 3. Çalışmaların Temalara Göre Dağılımı (Devamı)

Tema	Alt Tema	Çalışma Kodu
Özel konularda (okul başarısı, benlik, dil vs) anne-baba tutumu	Algılanan anne-baba tutumuna göre benlik saygısı ve depresyon düzeyi	A21
	Ortaokul öğrencilerinin yaşadığı sınav kaygısının nedenleri	A39, A51
	Lise sınavlarına hazırlanan çocuklarda sınav kaygısı ve yaşam kalitesinin ebeveyn tutumu ile ilişkisi	A42
	Sosyal bilgiler dersindeki akademik başarı ile anne-baba tutumu arasındaki ilişki	A13
	Sigara alışkanlığı ve anne-baba tutumu arasındaki ilişki	A20
	Yalnızlık düzeyinin yordanmasında anne-baba tutumları	A52
	Ortaokul çocukların algılanan anne-baba tutumları ve ailelerin çocuk yetiştirme stillerinin akademik başarıya etkisi	A28
	Farklı sosyokültürel seviyelerdeki çocukların kelime dağarcıklarının	A15
	Çocukların anne-baba tutumları ile çoklu zekâ alanları ve grup içi etkinlik düzeyleri arasındaki ilişki	A26
	Farklı anne-baba tutumlarının çocukların televizyon programlarında rol alması	A1
	Lise son sınıf öğrencilerinin anne-baba tutumları ile akademik erteleme davranışları arasındaki ilişki	A38
	Ortaokul öğrencilerinin akademik başarıları ve özerklik gelişimi arasındaki ilişki	A4
	Annesi babası boşanmış çocuklarda akran zorbalığı	A49
	8.sınıf öğrencilerinin kararsızlık düzeyleri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişki	A10
	Özel gereksinimli çocuklarda anne-baba tutumu	Benlik saygısı ve duygusal zeka
Benlik saygısı ve öğrenilmiş çaresizlik		A23
İlkokul döneminde anne-baba tutumunun okul başarısına etkisi		A47
Özgül öğrenme güçlüğü olan ve olmayan çocuklarda anne-baba tutumları		A24
Zihinsel engelli çocuklarda sözel zeka ile anne-baba tutumları arasındaki ilişki		A12
Epileptik, diyabetik ve sağlıklı ergenlerin anne-baba tutumu algılarına göre sosyal algıları		A2
Üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren çocukların empati becerileri ve duygusal zeka düzeyleri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişki		A19
Kaynaştırma eğitimi uygulanan sınıflardaki akran ilişkileri		A9
Hiperaktif çocukların davranış bozuklukları, akademik öğrenmeleri		A43, A45
Çocukluktaki obsesif, kompulsif belirtilerin anne-baba tutumu, mükemmeliyetçilik ve bazı değişkenler açısından incelenmesi		A48
Psikolojik durumlar ile anne-baba tutumları arasındaki ilişki	Ergenlerin ruhsal durumları ve anne-baba tutumları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişki	A7
	Çocukluk çağı ruhsal travmaların ebeveyn tutumları üzerindeki etkisi	A46
Bağlanma stillerinde anne-baba tutumları	6. sınıf öğrencilerinde bağlanma stilleri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişki	A50

Çalışmaların temalarına göre dağılımına baktığımızda altı ana tema altında toplandığını ve bu altı temanın da birçok alt temalara ayrıldığı görülmektedir. Temalara göre anne-baba çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili çalışmaların en çok çocukların davranışları ve davranış problemleri ile anne-baba tutumu arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalar üzerine yoğunlaştığı dikkat çekmektedir. Alt temalar incelediğinde, davranış problemleri ile anne-baba tutumu en çok çalışılan konular arasındadır. Diğer temalara bakıldığında ise çocukların sosyal becerileri ile anne-baba

tutumları arasındaki çalışmalara bakıldığında alt temaların daha çok sınav kaygısı, akademik başarı vb. gibi konularda yoğunlaştığı görülmektedir. Özel gereksinimli çocuklarda anne-baba tutumunun incelendiği çalışmalar olmakla birlikte alan yazında sayısı diğer çalışma gruplarına göre daha az olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Çalışmaların Sonuçlarına Göre Dağılımı

Bulgular	Çalışma kodu
Demokratik tutum sergileyen anne ve babaların çocukları daha az kararsızlık çekerken, koruyucu tutum ve otoriter tutumda ise kararsızlık davranışının da arttığı görülmektedir.	A10
Annelerde demokratik tutum arttıkça çocukların da karşısındaki duygularını anlama düzeyi artmaktadır. Babalarda sert disiplin arttıkça çocuklarda duyguları yönetme düzeyi azalmaktadır.	A19
Çocukların kaygı düzeylerini annelerin otoriter ve aşırı koruyucu tutumları yordarken, çocukların kaçınma düzeylerini ise annelerin aşırı koruyucu ve otoriter tutumlarının yanı sıra annelerin duygu odaklı başa çıkma yöntemlerini kullanmaları da yordamaktadır.	A35
Demokratik ve otoriter tutumların, sosyoekonomik düzey ve eğitim düzeyi ile anne-babanın çocukluk korkularının, çocuklardaki korkuyu yordadığı bulunmuştur.	A47
Araştırmanın sonucunda çocuğun yaşadığı davranış sorunları ile anne-baba tutumları arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır.	A5
Bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre; anne-baba tutumlarını ihmalkâr algılayan öğrencilerin şiddete eğilimleri yüksek, demokratik algılayanların ise düşük çıkmıştır.	A22
Demokratik ana-baba tutumunun, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların özgüven duygularının gelişimine anlamlı ve pozitif yönde etkisi olduğu tespit edilmiştir. Diğer tutumlarının ise çocukların özgüven duygularının gelişimine anlamlı ve negatif yönde etkisi olduğu tespit edilmiştir.	A6
Sınıflandırma sonucunda en çok sıklığa sahip demokratik anne-baba tutumu çıkarken, en az sıklığa sahip otoriter anne-baba tutumudur. Kardeş sayısı arttıkça demokratik anne-baba tutumu azalmıştır	A7
Algılanan anne-baba tutumlarının güvenli ve kayıtsız bağlanmayı etkilemediği, öğrencilerin algılarına göre anne-baba tutumları puan ortalamasıyla bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.	A11
Baskıcı, ilgisiz, koruyucu aile tutumlarının çocuk davranışlarına belirgin bir etkisinin olmadığı, demokratik aile tutumunun çocuk davranış ile ters yönde bir ilişkisi olduğu belirlenmiştir.	A36

Tablo 4'te verilen çalışmaların bulgularına bakıldığında tüm çalışmaların ortak bulgusu demokratik tutum sergileyen anne-babaların çocuklarında özgüven, benlik saygısı, empati, öz düzenleme, karar verebilme gibi sosyal becerilerin pozitif yönde anlamlı sonuçlar doğurduğu görülmektedir. Aynı zamanda demokratik tutum arttıkça şiddete eğilim azalırken, kardeş sayısının artmasıyla demokratik tutumun azaldığını gösteren bulgular da mevcuttur. Çocukların korkuları, kaygıları gibi duygusal gelişimleri ile ilgili durumların anne-baba tutumlarına göre farklılaştığını gösteren bulgular da mevcuttur.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Anne-baba çocuk yetiştirme tutumu ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerde yüksek lisans çalışmaları daha fazladır. Örneklem grubu olarak çalışmalarda çeşitlilik

görülmektedir. Farklı çalışma grubu büyüklüğü ile farklı şehirlerde yapılan bu çalışmaların: Çocukların davranışları ve davranış problemleri ile anne tutumları arasındaki ilişki, çocukların sosyal becerileri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişki, özel konularda (okul başarısı, benlik saygısı, dil vb.) anne-baba tutumu, özel gereksinimli çocuklarda anne-baba tutumu, psikolojik durumlar ile anne-baba tutumu arasındaki ilişki, bağlanma stillerinde anne-baba tutumları olmak üzere toplam altı ana tema altında toplandığı görülmektedir.

Araştırmalarda Anne-Baba Tutum Ölçeği ölçme aracının daha çok tercih edildiği görülmektedir. Aile tutumlarının birçok alanda etkileri üzerinde durulmuştur. Demokratik tutum arttıkça çocuklarda kararsızlık davranışının daha az görüldüğü otoriter ve koruyucu tutumla ise daha çok kararsızlık durumunun yaşandığı görülmektedir. Ayrıca koruyucu ve otoriter tutumun artması çocuklarda kaygı düzeyini artırdığı görülmüştür (A10, A35). Otoriter tutum ve koruyucu tutumda ailenin çocuk davranışları ve fikirleri üzerinde gereğinden fazla etkili olabilmesi çocukların kendilerine ait fikirlerini özgürce ifade edebilmesi konusunda baskı ve tedirginlik duyabileceği düşünülmektedir. Bu durum bulguları destekler niteliktedir. Demokratik tutum puanlarının artması ile karşısındakinin duygularını anlama puanının yükseldiği fakat sert disiplin tutum ile duyguları yönetme puanlarının düştüğü görülmektedir (A19). Demokratik tutumda anne ve baba çocuğa kendi kararlarını kendisinin verebileceği fırsatı sunması sebebiyle çocuklarda özgür iradenin daha özgün ve sağlıklı gelişebileceği bir ortam sunulmuş olmaktadır. Ayrıca bu tutumda çocuk olayları yalnızca kendi bakış açısından değil farklı bakış açılarından durum değerlendirmesi yapabilmeyi öğrenebilmektedir. Araştırma bulguları bu düşünceleri destekler niteliktedir. İlgisiz tutumlarda çocukların anne-babanın dikkatini ve ilgisini çekebilmek amacıyla istenmeyen davranışlar gösterebildiği bilinmektedir. Bununla birlikte bu tutumda çocuk beklediği ilgiyi yanlış kişilerde arayabilir ve duygularını şiddet yoluyla kanalize edebilmektedir.

Sezer, Kolaç ve Erol (2013) yaptıkları araştırmada, ilkökul çocuklarının saldırganlık durumunun anne-babanın kavga etme sıklığı ve anne-baba tutumundan etkilendiğini saptamışlardır. A22 kodlu çalışmanın bulguları da bu görüşü destekler niteliktedir. Demokratik tutumda çocuğun kendini ifade edebilmesi için uygun durumlar yaratılır. Aynı zamanda çocuğun hata yapmasına izin verilir ve hatalarından ders çıkararak doğruları bulması istenir. Tüm bu durumlar çocukların özgüven duygularının gelişimi için çok güçlü etmenlerdir. A6 kodlu çalışmanın bulguları bu düşünceleri destekler niteliktedir. Olumlu aile tutumlarının çocukların davranış problemlerini çözmede, sosyal beceriler kazanmada, akademik, dil becerilerinin gelişiminde etkili olduğu görülmektedir.

Park (2004) yaptığı araştırmada ergenlerin sosyal becerilerinin gelişiminde etkili olan en önemli faktörlerden birinin anne-baba tutumu olduğunu belirtmiştir (Akt: Deniz vd., 2018). Ancak Özyürek ve Özkan (2015) çalışmalarında ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumlarının sosyal becerileri üzerine anlamlı düzeyde bir etkisinin olmadığını sonucuna ulaşmıştır. Bunun yanında özel gereksinimli bireylerin empati becerisi, akademik becerisi ve davranış bozuklukları gibi durumlarda aile

tutumlarının önemi anlaşılmaktadır. Anselmi ve arkadaşları (2004), Brezilya'daki okulöncesi dönem çocuklarında görülen davranış problemlerinin, %31,8'inin agresif davranışlar, hiperaktivite, itaatsizlik, öfkeli davranışlar; %15,2'sinin ise içe kapanıklık, somatik şikâyetler, üzüntü, korku sergilediklerini saptamıştır.

Çocuk ile anne-baba arasında bağlanmada aile içerisinde sergilenen tutumların etkisi söz konusudur. Aile kurumu, toplumun en önemli birimini oluşturmaktadır. Çocuğu etkileyen ilk ve en etkili bireyler ise anne-babalardır. Bu kapsamda anne ve babaların çocuk yetiştirme tutumlarının çocuğun gelişim alanları üzerinde etkisinin incelenmesi, bu konuda gelecek zaman dilimlerinde de çalışmalar yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Anselmi, L., Piccinini, C. A., Barros, F. C. & Lopes, R. S. (2004). Psychosocial determinants of behaviour problems in Brazilian preschool children, *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45(4), 779-788.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Erkan-Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2009). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (9. Baskı, Ekim). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Balat, U. G. (2007). İlköğretime Başlayan Çocukların Anne Babalarının Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Okul Öncesi Eğitimden Yararlanma Düzeylerine Göre İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 32(143).
- Derman, T., M. ve Başal, A., H. (2013). Okulöncesi Çocuklarında Gözlenen Davranış Problemleri ile Ailelerinin Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişki. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2(1), 115-144.
- Özyürek, A. (2004). Kırsal Bölge ve Şehir Merkezinde Yaşayan 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Anne-Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özyürek, A ve Şahin, T. F. (2005). 5-6 Yaş Grubunda Çocuğu Olan Ebeveynlerin Tutumlarının İncelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 19-34.
- Özyürek, A. ve Özkan, İ. (2015, Temmuz). Ergenlerin Algıladıkları Anne Baba Tutumları İle Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*, 73-88.
- Palut, B. (2008). Düşünme Stilleri Ve Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişki. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* 24,01-11.
- Sezer, A. ve Kolaç, N., Erol, S. (2013). Bir İlköğretim Okulu 4, 5, ve 6. Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Anne Baba Tutumları Ve Bazı Değişkenler İle İlişkisi, *Müşbed Dergisi*, 3(4), 184-190.
- Şahin, T. F. ve Özyürek, A. (2008). 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Demografik Özelliklerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 395-414.
- Şengün, M. (2013). Anne-Baba Tutumuna Göre Lise Öğrencilerinin Ahlâki Olgunluk Düzeyleri. *Hittit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(23), 203-215.
- Ünüvar, A. (2007). Lise Öğrencilerinin Algıladıkları Ana-Baba Tutumları ile Kendine Saygı Düzeylerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.